

WUOZT/DKI-IA-15/3786/2009/2011.TK

Nr rejestru zabytków:

D E C Y Z J A

W SPRAWIE WPISANIA DO REJESTRU ZABYTKÓW

Na podstawie art. 89 pkt 2, art. 3 pkt 1 i pkt 12, art. 6 ust.1 pkt 1 lit. b, art. 7 pkt 1, art. 8, art. 9 ust. 1 i art. 94 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) oraz art. 104 i art. 49 ustawy z 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.) w wyniku postępowania administracyjnego prowadzonego z urzędu

o r z e k a m

wpisać do rejestru zabytków woj. kujawsko-pomorskiego

***historyczny układ urbanistyczny Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków
w miejscowości Toruń, gm. loco, pow. Toruń Miasto***

w granicach opisanych w punkcie 1 sentencji,

z wyłączeniem terenów opisanych w punkcie 2 sentencji.

Pkt 1. Opis granic obszaru wpisanego do rejestru zabytków:

Granica północna

Obręb 5

- *od punktu położonego na północnej krawędzi działki nr 229 (ul. Szosa Bydgoska), wyznaczonego poprzez przedłużenie zachodniej granicy działki nr 56 (obręb 12)*
- *od tego miejsca w kierunku wschodnim północną granicą działki nr 229 do granicy z działką nr 200/2*
- *dalej zachodnią, północną i wschodnią granicą działki nr 200/2, dalej na wschód północną granicą działki nr 229 do punktu położonego na północnej granicy działki nr 229, wyznaczonego poprzez przedłużenie zachodniej ściany budynku przy ul. Szosa Bydgoska 26,*
- *od tego miejsca w kierunku północnym do budynku przy ul. Szosa Bydgoska 26, następnie po zachodniej i północnej ścianie wspomnianego budynku i linią prostą powstałą z przedłużenia północnej ściany tego budynku do granicy działki nr 213/6*
- *dalej w kierunku wschodnim południową granicą działki nr 212/1 (ul. Asnyka), a następnie linią prostą powstałą z przedłużenia południowej granicy działki nr 212/1 poprzez działkę nr 227 (ul. Reja) do jej wschodniej granicy*
- *dalej w kierunku północnym wschodnią granicą działek: 227 i 233 (ul. Reja) do północnej granicy działki nr 186 (obręb 6, ul. Fałata),*

Obręb 6

- *a następnie dalej w kierunku wschodnim do granicy działki nr 46*
- *dalej w kierunku północnym zachodnią granicą działek nr: 46, 43/1, 42, 41, 39, 38/1, 37, 36, 35, a następnie przez działkę nr 23/3 po linii prostej do południowo-zachodniego narożnika działki nr 33 i dalej zachodnią granicą działki nr 33 i 190 do północno-zachodniego narożnika działki nr 190, a następnie w kierunku wschodnim północną granicą działki nr 190 oraz północną i wschodnią granicą działki nr 19/7, dalej w kierunku wschodnim północnymi granicami działek nr: 213, 70, 92, 183, 93, 106, 105/2 i 184, a następnie w kierunku północnym zachodnią granicą działki 108/2 i dalej w kierunku wschodnim południową granicą działki nr 19/14, następnie w kierunku północnym i wschodnim południową granicą działki nr 20/6 do granicy działki nr*

110/11 i dalej w kierunku południowym i wschodnim zachodnią i południową granicą działki nr 110/11 do granicy działki nr 110/19 i dalej w kierunku wschodnim południową granicą działki nr 110/19 do granicy działki nr 19/12 i granicą tej działki w kierunku południowym do granicy działki nr 114/2

- dalej w kierunku wschodnim północną granicą działki nr 114/2 i jej przedłużeniem do wschodniej granicy działki nr 209/1 (ul. Sienkiewicza), a następnie na północ wschodnią granicą działki nr 209/1 (ul. Sienkiewicza) oraz wschodnią granicą działki nr 217/1 (pl. Ks. Stefana Frelichowskiego), dalej zachodnią, północną i wschodnią granicą działki nr 200/5 i dalej w kierunku wschodnim północną granicą działek 200/3 i nr 200/7, a następnie w kierunku północnym zachodnią granicą działki nr 207/2 oraz 206 i dalej, skręcając w kierunku wschodnim, północną granicą działek nr: 206 i 207/2
- dalej w kierunku południowym i zachodnim wschodnią i południową granicą działki nr 207/2

Obwód 8

- dalej po linii prostej na przedłużeniu południowo-wschodniej granicy działki nr 207/2 przez działkę nr 397 (ul. Fałata) i nr 79/1 (ul. Bema) do wschodniej granicy działki nr 80, a następnie południowo-wschodnią granicą działek nr: 80, 82, 83 i 88 do zachodniej granicy działki nr 79/1 oraz dalej na południe zachodnią granicą działki nr 79/1 (ul. Bema)
- dalej w kierunku wschodnim południową granicą działki nr 79/1 (ul. Bema, rejon pl. Alfonsa Hoffmana) oraz południową granicą działki nr 135 (ul. Kraszewskiego), a następnie linią prostą przez działkę nr 136 (ul. Matejki) do granicy działki nr 286

Obwód 9

- dalej w kierunku wschodnim południową granicą działek nr: 286, 274, 275, 276, 277, 278 i zachodnią granicą działki nr 281 (ul. Kraszewskiego) i południową granicą działki nr 280 do granicy działki nr 1 (obwód 8, Aleja Jana Pawła II)

Granica wschodnia:

Obwód 8

- dalej na południe zachodnią granicą działek nr: 1, 27, 24, 25, 26 (Aleja Jana Pawła II)

i linią powstałą z przedłużenia zachodniej granicy działki nr 26 do południowej granicy działki nr 340 (obwód 13)

Obwód 13

- następnie w kierunku zachodnim południową granicą działki nr 340, 348, 327 (ul. Aleja 500-lecia) do wschodniej granicy działki nr 261 (ul. Bydgoska) i dalej na południe granicą tej działki

Granica południowa:

Obwód 12

- dalej w kierunku zachodnim południową granicą działki nr 328 (ul. Rybaki), a następnie na południe do granicy działki nr 326/1 i dalej północną, wschodnią i południową granicą działki nr 326/1 do styku z działką nr 318/2, a dalej w kierunku południowym linią prostą przez działki nr: 324/5 i 320/1 (ul. Ks. J. Popieluszki) do północnej granicy działki nr 343/4
- dalej północną granicą działki nr 343/4 w kierunku zachodnim do granicy działki nr 343/3, a następnie w kierunku południowym i zachodnim granicą działki nr 343/3, do najdalej na zachód wysuniętego punktu działki nr 343/3, a od tego punktu na południe linią prostą do zachodniej granicy działki nr 351 i dalej zachodnią granicą działki nr 351 do południowej granicy działki nr 343/6 (Port Zimowy)
- dalej południową granicą działki nr 343/6 w kierunku zachodnim, a następnie w kierunku północnym zachodnimi granicami działek nr: 343/6, 344 i 143 i dalej na zachód północną granicą działek: 142, 141 do północno - zachodniego narożnika działki 141 i od tego miejsca linią prostą do południowo wschodniego narożnika działki nr 152 i jej południową granicą do południowej granicy działki nr 151 (Martwa Wisła), i dalej na zachód południową granicą działki nr 151 (Martwa Wisła) i południową granicą działki nr 98 do jej punktu granicznego oznaczonego numerem 120643, a następnie dalej na zachód linią prostą do punktu granicznego działki 98 oznaczonego numerem 120646, (w granice ochrony włączony północny fragment

działki nr 117/3), dalej w kierunku zachodnim i północnym południową granicą działki nr 98, do granicy działki nr 357 (ul. Przybyszewskiego) i dalej północną granicą działki nr 357 do granicy działki nr 48, dalej w kierunku południowym zachodnią granicą działki nr 357 do granicy z działką nr 66 i dalej w kierunku zachodnim południową granicą działki nr 66 i nr 55

Granica zachodnia:

- następnie na północ granicą działek nr 55, 60/1, 54/1, 56, przedłużając linią prostą granicę zachodnią działki nr 56 do punktu wyjścia opisu granic na północnej granicy działki nr 229 (ul. Szosa Bydgoska)

2: Opis obszaru podlegającego wyłączeniu z ochrony na podstawie niniejszej decyzji.

Wyłączeniu podlegają następujące działki i ich części w granicach przedstawionych na załączniku graficznym:

Obręb 6:

225, 215/2, 164/1, 164/2, 165/1, 164/3, 165/2, 151/4, 151/5, 149, 150, 151/1, 151/2, 147/1, 148, 146/2, 146/1, 171, 167/4, 169/3, 169/5, 167/7, 167/6, 167/5, 147/2, 169/4, 167/8, 132/1, 132/2, 131/1, 131/3, 131/4, 130/1, 130/2, 130/3, 130/4, 130/5, 174, 173, 128, część działki 186 (ul. Fałata), 120/1, 120/4, 120/3, 119, 118, 116/1, 188/8, 188/11, 188/10, 188/9, 117, 116/2, 116/3, 188/3, 115, 188/2, 187, 188/6, 188/7, 209/1 (ul. Sienkiewicza) 215/3, 131/2, 111,

Obręb 7:

174 (Broniewskiego), 2, 7/1, 7/2, 9, 14, 16/1, 22, 26, 32, 34, 39, 41, 42, część działki 175 (Kochanowskiego), 238, 237/1, 239/3, 239/4, 239/7, 239/6, 244/1, 235/1, 236, 235/2, 243/2, 243/3, 244/2, 239/8, 243/1, 242/1, 242/4, 242/3, 241/2, 241/1, 341/3, 240, 342, 262/1, 261/1, 341/8, 341/7, 341/6, 265, 264/1, 264/2, 263/2, 246/1, 246/2, 263/1, 245, 234, 231, 233, 230, 232, 343 (ul. Broniewskiego), 506 (ul. Kochanowskiego), 505 (ul. Słowackiego), 298/4 (ul. Słowackiego), 201, 200, 497, 298/7, 298/6, 298/16, 298/15, 298/14, 298/13, 298/12, 298/10, 298/19, 298/9, 312/2, 496, część działki 310, 315, 313 247/2, 247/1, 340, 329/2, 321, 337, 334, 327, 325, 323, 320, 499, 329/1, 339, 328, 326/1, 331/1, 498, 324/2, 322, 318, 316, 317, 319, 338, 229, 260, 266/2, 266/1, 494(Słowackiego), 281, 282, 290, 298/17, 298/18, część działki 298/8, 288/1, 288/2, 288/3

Obręb 8:

397 (Fałata), 3, część działki 67(Sienkiewicza), 58/1 (Bema), 4, 79/1(Pl. Hoffmana

Opis granic terenu historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu wpisanego do rejestru zabytków oraz wyłączonego z ochrony sporządzono na podstawie mapy numerycznej w skali 1:2000 wydanej przez Urząd Miasta Torunia - stan na dzień 05 kwietnia 2011 r.

Granice ochrony historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu oraz wyłączonego z ochrony przedstawiono na mapie poglądowej, sporządzonej na podstawie mapy numerycznej w skali 1:2000 wydanej przez Urząd Miasta Torunia 05 kwietnia 2011 r., która stanowi integralną część decyzji – zał. 1.

Uzasadnienie

Postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu zostało wszczęte z urzędu przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu (dalej K-P WKZ) 03 czerwca 2009 r., znak: WUOZ/T/DKI-IA-15/3021/2009 poprzez obwieszczenie publiczne na zasadzie art. 94 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.

1568 z późn. zm.) oraz art. 49 ustawy z 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późniejszymi zmianami).

W dniu 10 lipca 2009 r. Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał decyzję, znak: WUOZ/T/DKI-IA-15/3786 /2009 o wpisie do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w miejscowości Toruń, gm. loco, pow. toruński grodzki. Opisane w decyzji granice wpisu do rejestru zabytków w/w historycznego układu przedstawiono na załączniku graficznym stanowiącym integralną część decyzji.

Na skutek odwołania złożonego przez Projektbau Sp. z o.o. pismem z 20.07.2009 r. (bezpośrednio do MKiDN), Młodzieżową Spółdzielnię Mieszkaniową, reprezentowaną przez radcę prawnego Pana Marka Kozłowskiego pismem z 24.07.2009 r. i Gminę Miasta Torunia pismem z 27.07.2009 r., Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał decyzję z 09.06.2010 r., l.dz. DOZ-OAiK-6700/695/09/10[UB/KP-23/10] uchylającą zaskarżoną decyzję K-P WKZ z 10.07.2009 r., znak: WUOZ/T/DKI-IA-15/3786/2009 o wpisie do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w miejscowości Toruń, gm. loco, pow. toruński grodzki i przekazał ją do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

W stosunku do odwołania złożonego przez mieszkańców, właścicieli i użytkowników posesji z ulic: Kraszewskiego, Mickiewicza, Moniuszki, Słowackiego, Matejki, Bydgoskiej i Rybaki w Toruniu pismem z 20.07.2009 r., Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzją z 17.06.2010 r. umorzył postępowanie odwoławcze.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, uchylając decyzję K-P WKZ z 10.07.2009 r., znak: WUOZ/T/DKI-IA-15/3786/2009 o wpisie do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w miejscowości Toruń i przekazując ją do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji, wskazał na konieczność ponownego określenia przedmiotu postępowania w związku z rozbieżnością między wszczęciem postępowania, w którym zawarto informację, iż dotyczy ono historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków, obejmującego tereny zabudowane w kolejnych okresach jego historycznego rozwoju aż do roku 1945, z wyłączeniem zabudowy współczesnej, podczas gdy w zaskarżonej decyzji nie ma wzmianki o wyłączeniu zabudowy współczesnej. Ponadto zwrócił uwagę na brak w zaskarżonej decyzji odniesienia się przez organ wydający decyzję do aktualnego stanu zachowania historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków, w tym wpływu dokonanych przekształceń na wartości tego obszaru. Organ odwoławczy przychylił się do zarzutu Gminy Miasta Toruń o złym określeniu strony postępowania, jaką jest Gmina Miasta Toruń, reprezentowana przez Prezydenta Miasta Torunia, nie zaś sam Prezydent Miasta Torunia oraz wydania zaskarżonej decyzji przed upływem terminu do zapoznania się z aktami postępowania, wyznaczonego w obwieszczeniu zawiadamiającym.

W dniu 05.07.2010 r. Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków zawiadomił o przedłużeniu prowadzonego z urzędu postępowania w sprawie wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu do dnia 30.09.2010 r. - obwieszczenie na łamach dziennika „Nowości” (w dniu 06.07.2010 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 07.07.2010 r.) i stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 05.07.2010 r.). Kolejne zawiadomienie o przedłużeniu postępowania do 30.11.2010 r., ze względu na wysoki stopień skomplikowania sprawy, wydane zostało 29.09.2010 r. - obwieszczenie na łamach dziennika „Nowości” (w dniu 30.09.2010 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 30.09.2010 r.) i na stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 30.09.2010 r.).

Zawiadomieniem z 26.11.2010 r. Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków rozszerzył prowadzone z urzędu postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu, wszczęte w dn. 03.06.2009 r., o włączenie do zakresu postępowania terenów z zabudową współczesną w ramach historycznie ukształtowanej kompozycji układu przestrzennego - obwieszczenie na łamach dziennika „Nowości” (w dniu 29.11.2010 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 29.11.2010 r.) i na stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 26.11.2011 r.). Jednocześnie powiadomił o przedłużeniu postępowania do 01.03.2011 r.- obwieszczenie na łamach dziennika „Nowości” (w dniu 29.11.2010 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 29.11.2010 r.) i na stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 26.11.2010 r.). Kolejne zawiadomienie o przedłużeniu postępowania do 15.04.2011 r. zostało wydane 25.02.2011 r. - obwieszczenie na łamach dziennika

„Nowości” (w dniu 28.02.2011 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 28.02.2011 r.) i na stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 25.02.2011 r.).

W trakcie ponownego rozpatrywania sprawy wpłynęły pisma z uwagami i wnioskami dotyczącymi przedmiotu wpisu. Prezydent Miasta Torunia, jako reprezentant Gminy Miasta Toruń, pismem z 16.09.2010 r. poinformował, że podtrzymuje uwagi zawarte w swoim piśmie z dn. 30.06.2009 r., znak: MPU-IT-134/09, które dotyczyły głównie:

- zastrzeżeń, co do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków obszarów, na których znajdują się znaczne tereny, dla których sporządzane są projekty mpzp oraz współczesne enklawy, podlegające przekształceniom i koniecznym uzupełnieniom;

- zlokalizowania na przedmiotowym obszarze obiektów, dla których trwa postępowanie związane z zatwierdzeniem listy projektów z zakresu rewitalizacji, realizowanych przy udziale środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i obejmujących nie tylko przedsięwzięcia osób fizycznych i prawnych, ale również zadania publiczne, realizowane przez Gminę Miasta Toruń, przede wszystkim projekt „Zagospodarowanie przestrzeni publicznej ul. Mickiewicza”. Ponadto gmina przystąpiła do realizacji projektu infrastrukturalnego „Rozwój sieci komunikacji tramwajowej w Toruniu w latach 2007-2013”, związanego z rozbudową linii tramwajowych na Bydgoskim Przedmieściu, w tym linii do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika;

- wyłączenia z powyższych względów oraz ze względu na fakt występowania na obszarze „enklaw” współczesnej zabudowy oraz zabudowy projektowanej – w oparciu o wydane prawomocne decyzje administracyjne o pozwoleniu na budowę – części terenów. Korekta granic dotyczy objęcia wpisem 4 fragmentów, tj.: terenów położonych na południe od ulic: „Kraśińskiego – Bema – Broniewskiego – Reja – Mickiewicza, terenu w rejonie ulic Reja – Fałata – Sienkiewicza z wyłączeniem m.in. terenu b. jednostki wojskowej, terenu Wydziału Sztuk Pięknych w „kwartale” ulic Bema – Sienkiewicza – Fałata oraz terenu zabudowy użyteczności publicznej i lasku w części północno-wschodniej obszaru, w rejonie ulic: Fałata – Sienkiewicza – Św. Józefa. Jednocześnie w piśmie zwrócono uwagę na brak merytorycznego uzasadnienia dla zachodniej granicy wpisu obszaru na odcinku na zachód od hali wystawowej z założeniem zieleni i przecięcia granicą nieruchomości gruntowej oraz niewłączenia w granice ochrony układu urbanistycznego fragmentów parku miejskiego, wpisanego do rejestru zabytków decyzją z 20.01.1997 r.

- sprecyzowania i bliższego określenia lub rezygnacji z budzących kontrowersje zapisów dotyczących enumeratywnego wymienia elementów objętych ochroną, które znalazły się w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania, a które – zdaniem Prezydenta Miasta Torunia – są zbyt ogólne i mogą stać się przedmiotem rozbieżnej interpretacji służb konserwatorskich i jednostek samorządu gminnego w trakcie sporządzania mpzp. Do pisma Prezydenta Miasta Torunia z 16.09.2010 r. dołączono załącznik graficzny z mapą przedstawiającą proponowany przebieg granic obszaru wpisywanego do rejestru zabytków, zawierający korektę granic w stosunku do załącznika graficznego przy piśmie z 30.06.2009 r.

Państwo Elżbieta Lalke-Porczyk oraz Marek Porczyk w piśmie z 20.09.2010 r. zgłosili uwagi w sprawie ograniczenia wpisywanego do rejestru zabytków obszaru do jednolitych w charakterze zespołów zabudowy, o niekwestionowanych wartościach historycznych. W powyższym piśmie wnioskodawcy zarzucili, że w uchylonej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzji K-P WKZ z 10.07.2009 r. ochroną „objęto niejednorodną, mieszaną zabudowę oraz teren niezabudowany”. Ponadto stwierdzili, że „Współczesna zabudowa (głównie wielorodzinna i usługowa) stanowi ponad 50% powierzchni ww. obszaru, np. stacja paliw CBP-Orlen przy ul. Mickiewicza, osiedla (przy Kraśińskiego, Bydgoskiej, Rybaki kolonia A i B – lata 90-te), Budlex przy ul. Rybaki, TTBS przy ul. Kraśińskiego, ZUS przy Mickiewicza (- po 2000 r.). Zabudowa z XIX i pocz. XX w. jest już przekształcona (modernizacje, przebudowy, np. plebania przy ul. Rybaki), a także, że „wpisywanie do rejestru zabytków całego obszaru wraz z terenami zielonymi nad Wisłą i wodami jest działaniem „na wyrost”. W dalszej części pisma w/w strony postępowania wyraziły m. in. obawę, że w wyniku wpisu do rejestru zabytków Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu właściciele budynków nie będą mogli w legalny sposób ich modernizować czy dostosować do potrzeb wynikających z rozwoju cywilizacyjnego, wpis do rejestru spowoduje dodatkowe utrudnienia i „0 zł pomocy”. Ponadto postawili pod znakiem zapytania realizację rewitalizacji dzielnicy zgodnie z „lokalnym programem rewitalizacji (uchwała Rady Miasta Torunia nr 716/05 z dnia 10 marca 2005 r.) z zagwarantowanymi na ten cel funduszami samorządu województwa”. Zgłaszający uwagi podnieśli również kwestię

nieumieszczenia w „programie konserwatorskim” sporządzonym w Biurze MKZ w latach 90-tych XX w. „zespołu budynków przy ul. Słowackiego, Prusa, Wita Stwosza, Moniuszki i Szymanowskiego jako obiektów o wartości historycznej, wskazanych do ochrony konserwatorskiej.” Do pisma dołączono dwa załączniki graficzne. Po udokumentowaniu prawa własności nieruchomości na terenie objętym postępowaniem o wpis do rejestru zabytków, Państwo Elżbieta Lalke-Porczyk oraz Marek Porczyk zostali uznani za stronę postępowania.

W związku ze zbliżającym się terminem zakończenia postępowania w sprawie wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu, w dniu 01.04.2011 r. na stronie internetowej WUOZ Toruń zamieszczono m. in. informacje na temat definicji ustawowej zabytkowego układu urbanistycznego i uwarunkowań ochrony na jego obszarze oraz mapę poglądową granic ochrony konserwatorskiej Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu wraz z terenami z zabudową współczesną w ramach historycznie ukształtowanej kompozycji układu przestrzennego - z uwzględnieniem proponowanego przez Prezydenta Miasta Torunia przebiegu granic obszaru wpisywanego do rejestru zabytków, zamieszczonego na załączniku graficznym do pisma z dn. 16.09.2010 r., znak: WAiB-II/DD-0717/229/2010.

W dniu 14.04.2011 r. Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków zawiadomił o zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie prowadzonego z urzędu postępowania administracyjnego, dotyczącego wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu, wszczętego w dn. 03.06.2009 r. i rozszerzonego w dn. 26.11.2010 r. o włączenie w zakres postępowania terenów z zabudową współczesną, w ramach historycznie ukształtowanej kompozycji układu przestrzennego. Jednocześnie, w tym samym zawiadomieniu postanowił dopuścić jako dowód w powyższej sprawie, następujące specjalistyczne opinie: dr hab. inż. arch. Zbigniewa Myczkowskiego, prof. PK z 02.12.2010 r., dr hab. inż. arch. Jana Salma, prof. PŁ z 04.12.2010 r. i dr inż. Waldemara Affelta z 15.12.2010 r. - obwieszczenie na łamach dziennika „Nowości” (w dniu 15.04.2011 r.), na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Torunia (w dniu 15.04.2011 r.) i na stronie internetowej WUOZ Toruń (w dniu 15.04.2011 r.).

Wszystkie zawiadomienia: o wszczęciu postępowania, jego przedłużeniu, jak również o rozszerzeniu prowadzonego z urzędu postępowania administracyjnego z 26.11.2010 r. oraz o zakończeniu postępowania i dopuszczeniu dowodów w postaci wymienionych wyżej specjalistycznych opinii zostały przekazane stronom do wiadomości w trybie przewidzianym w art. 94 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Kierując się zasadą rzetelności w postępowaniu, w związku z omyłkowym przeoczeniem, w dniu 09.05.2011 r. przekazano Prezydentowi Miasta Torunia zawiadomienie o zakończeniu postępowania dowodowego z 14.04. 2011 r. oraz dopuszczeniu, jako dowodu w powyższej sprawie wymienionych wyżej specjalistycznych opinii, wyznaczając termin na składanie ewentualnych uwag do dnia 23.05.2011 r.

W odpowiedzi na zawiadomienie K-P WKZ w Toruniu o zakończeniu postępowania dowodowego w przedmiotowej sprawie, w terminie wyznaczonym w tym zawiadomieniu, wpłynęło pismo Państwa Elżbiety Lalke-Porczyk i Marka Porczyka z 16.05.2011 r., w którym prosili o stwierdzenie „czy zawarte w projekcie decyzji [...] zasady ochrony istniejącej zabudowy i zieleni tzw. przedogródków” dopuszczają projektowaną przez Wnioskodawców inwestycję przebudowy budynku w poziomie piwnic na garaż z wjazdem od strony ul. Wita Stwosza na terenie części działki nr 10 przy ul. Wita Stwosza 10 w Toruniu oraz części działki nr 98, stanowiącej pas drogowy ww. ulicy oraz zaopiniowanie ww. inwestycji. W odpowiedzi z 19.05.2011 r. K-P WKZ w Toruniu poinformował, że decyzja o wpisie do rejestru zabytków Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu nie przesądza o możliwości prowadzenia inwestycji na terenie objętym wpisem, a wydanie opinii w sprawie projektu architektoniczno-budowlanego garażu pod budynkiem przy ul. Wita Stwosza w Toruniu leży w kompetencji Miejskiego Konserwatora Zabytków w Toruniu, zgodnie z porozumieniem zawartym pomiędzy Wojewodą Kujawsko-Pomorskim a Prezydentem Miasta Torunia.

W dniu 16.05.2011 r. wpłynęły również uwagi Młodzieżowej Spółdzielni Mieszkaniowej - pismo znak: NI/4802/359/2011, w którym zarzucono: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 3 pkt 1 i pkt 2 oraz art. 6 ust.1 pkt 1 lit. b ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 2) naruszenie przepisów prawa procesowego poprzez niezastosowanie art. 7 Kpa, z uwagi na nieuwzględnienie słusznego interesu obywateli, członków MSM. W związku z tym Młodzieżowa Spółdzielnia Mieszkaniowa wniosła o nie obejmowanie obszarem

wpisu do rejestru zabytków podanych w w/w piśmie działek należących do MSM. W związku z brakiem dokładnego określenia położenia wspomnianych wyżej nieruchomości, w piśmie z 23.05.2011 r. K-P WKZ poprosił o uzupełnienie w/w pisma o załącznik graficzny z lokalizacją działek geodezyjnych wymienionych w tym piśmie lub podanie dokładnego określenia działek, łącznie z obrębem geodezyjnym. Strona przekazała załączniki graficzne z lokalizacją działek geodezyjnych, przy czym należy zauważyć, że przekazane załączniki nie uwzględniają wszystkich nieruchomości podanych w piśmie MSM z 16.05.2011 r. znak: NI/4802/359/2011.

Gmina Miasta Torunia, reprezentowana przez Prezydenta Miasta Torunia, pismem z 16.05.2011 r., znak: WAIb-I/AP-0717/91/2011 poinformowała, że „po zapoznaniu się z proponowanymi obecnie granicami obszaru obejmowanego ochroną”, które uwzględniają „zasadnicze” ze zgłoszonych dotąd postulatów oraz „rezygnacji z obejmowania wpisem terenów współczesnych osiedli mieszkaniowych, zwłaszcza aktualnie budowanych lub niedawno powstałych, a przede wszystkim wyłączenia podstawowego układu drogowego tego rejonu, co ma istotne znaczenie dla Miasta w związku realizowanymi i przygotowywanymi do realizacji ważnymi inwestycjami gminnymi” - nie wnosi dalszych uwag.

W świetle definicji legalnej zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - dalej u.o.z.o.z.). Szczegółowe określenie przedmiotu ochrony zawiera art. 6 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. przez wskazanie katalogu, który przewiduje, że zabytkiem może być w szczególności m. in. układ urbanistyczny. Zgodnie z art. 3 pkt 12 u.o.z.o.z historyczny układ urbanistyczny to przestrzenne założenie miejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Przeprowadzone ponownie przez K-P WKZ postępowanie dowodowe w celu ustalenia wartości naukowych, historycznych i artystycznych historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu, stosownie do art. 3 pkt. 1 i pkt. 12 oraz art. 6 ust.1 pkt. 1 lit. b u.o.z.o.z, opierało się na analizie następujących materiałów: „Zabudowa Bydgoskiego Przedmieścia.”, oprac. M. Grzęska-Janiak i A Walczak, PDNH PP PKZ Toruń 1979, mps w zbiorach MKZ w Toruniu, „Studium historyczno-konserwatorskie terenu ogrodu zoobotanicznego oraz fragmentu Przedmieścia Rybaki Torunia”, oprac. zb., Toruń 1995, mpsy w zbiorach MKZ w Toruniu, „Analiza historycznej kompozycji przestrzennej Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków”, opr. J. Kucharzewska, W. Romaniak i A. Lewandowska, Toruń 2009, mps w zbiorach WKZ w Toruniu, „Park na Bydgoskim Przedmieściu. Dokumentacja historyczno-konserwatorska”, oprac. J. B. Chrostowscy, S. Jarosz, Toruń 1991, mps w zbiorach WKZ w Toruniu; dokumentacji ewidencyjnej (karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa w zbiorach WUOZ w Toruniu, wykaz obiektów w gminnej ewidencji zabytków przekazany przez MKZ w Toruniu, wykazy obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wskazanych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków - zgodnie z art. 7 ustawy z 18.03.2010 r. o zmianie ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami i zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 75, poz. 747), zawierające zespoły zabudowy modernistycznej z terenu Bydgoskiego Przedmieścia - przekazane Gminie Miasta Toruń pismem z 01.12.2010 r., znak: WUOZ/T/RZNR.DE.4165-5/10), materiałach kartograficznych, ikonografii, zdjęciach lotniczych z lat 20-tych i ok. 60-tych XX w. oraz dokumentacji fotograficznej, wykonanej w maju 2009 r., a także mapie poglądowej z naniesioną chronologią zabudowy, wykonanej w 2009 r. przy współpracy Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Toruniu, ob. Oddział Terenowy NID w Toruniu. Wykorzystano również m. in. następujące publikacje: „Historia Torunia” pod red. M. Biskupa, głównie T. III cz. I, Toruń 2003 i cz. II, Toruń 2006, J. Kucharzewska, „Architektura i urbanistyka Torunia w latach 1871-1920, Warszawa 2004. Wśród zgromadzonych materiałów kartograficznych należy wymienić kopie planów miasta Torunia, m. in. ze zbiorów Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin-Dahlem, w szczególności: z 1877 r. (sygn. B 70 073-a) i 1882 r. (sygn. A70_400-), plan z numerami parcel przedmieść: Bydgoskiego, Rybaków i części Chełmińskiego z końca XIX w. – ze zbiorów AP Toruń, Dok. Tech. sygn. 1889 i plany ogólne miasta: z 1903 r. zamieszczone w: R. Uebrick, Thorn. Illustrierter Führer, Danzig 1903 (udostępniony na

stronie www.kpbc.pl); pruska mapa topograficzna w skali 1:25000 z 1909 r. - arkusz Thorn 2977 (1510) (kopia w zbiorach WUOZ w Toruniu, oryginał ze zbiorów WG UAM udostępniony na stronie <http://mapy.amzp.pl>); plany miasta z 1916 r., 1934 r. i Bauzonenplan der Stadt Thorn : Anhang zur Baupolizei Verordnung 1915 r. - ze zbiorów Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu (udostępnione na stronie www.kpbc.pl) a także mapa topograficzna w skali 1:25000 z 1940 r. - arkusz Thorn 2977 (ze zbiorów Instytutu Geografii UMK, udostępniona na stronie www.kpbc.pl). Pogląd na stan zabudowy z okresu międzywojennego oraz planowane realizacje ilustruje ogólny plan zabudowania Torunia z 1935 r., autorstwa Ignacego Tłoczka (ze zbiorów w zbiorach AP Toruń, sygn....).

Przy ocenie zasadności wpisu do rejestru zabytków przedmiotowego układu urbanistycznego oraz wyznaczaniu granic jego ochrony wykorzystano także wymienione wyżej i dopuszczone jako dowód w sprawie specjalistyczne opinie: dr hab. inż. arch. Zbigniewa Myczkowskiego, prof. PK; dr hab. inż. arch. Jana Salma, prof. PŁ i dr inż. Waldemara Affelta. W tym miejscu należy dodać, że K-P WKZ podziela stanowisko i wnioski przedstawione w w/w opiniach. Wprowadzone w niniejszej decyzji niewielkie korekty granic ochrony przedmiotowego obszaru w stosunku do sugestii zawartych w opiniach, uwarunkowane są głównie planowanymi przez Gminę Miasta Toruń inwestycjami drogowymi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Ponadto zapoznano się ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia”, uchwalonym przez Radę Miasta Torunia 18.05.2006 r. (uchwała nr 1032/06), wykazem opracowanych i przygotowywanych mpzp dla terenu objętego wpisem przekazanych przez Miejską Pracownię Urbanistyczną w Toruniu pismem z 29.10.2010 r., znak: MPU-IT-185/2010 wraz z załącznikiem graficznym, a także informacjami na temat mpzp zamieszczanymi na stronie BIP Urzędu Miasta Torunia, Gminnym programem opieki nad zabytkami miasta Torunia na lata 2009-2012 przyjętym przez Radę Miasta Torunia 17.09.2009 r. (uchwała nr 644/2009), Strategią Rozwoju Miasta Torunia do roku 2020 przyjętą przez Radę Miasta Torunia 04.11.2010 r. (uchwała nr 935/2010) i Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Torunia na lata 2007 – 2015 przyjętym przez Radę Miasta Torunia 08.07.2010 r. (uchwała nr 829/2010). Powyższe dokumenty udostępnione są na stronie BIP Urzędu Miasta Torunia.

W czasie spotkań z przedstawicielami MPU w Toruniu oraz Wydziału Architektury i Urbanistyki UM w Toruniu przedyskutowano kwestie zasięgu granic terenu obu przedmieść objętych prowadzonym postępowaniem w sprawie wpisu do rejestru zabytków ich historycznego układu urbanistycznego (notatki w aktach sprawy).

W celu ponownej oceny stanu zachowania zespołu modernistycznej architektury w rejonie ulic: B. Prusa, Wita Stwosza, St. Moniuszki, K. Szymanowskiego i J. Słowackiego dokonano lustracji tego terenu w dniu 08.04.2011 r. z udziałem pracownika Biura MKZ i wykonano dokumentację zdjęciową. Z lustracji tej sporządzono notatkę służbową, która znajduje się w aktach sprawy.

Na podstawie wymienionych wyżej opracowań i materiałów kartograficznych ustalono, jak niżej.

Wpisujący do rejestru zabytków historyczny układ urbanistyczny Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków jest wynikiem regulacji urbanistycznej, przeprowadzonej w XIX w. i późniejszych zmian, wkomponowanych w ów zarys z okresu pruskiego. Rozwojowi terenów położonych na zachód od ścisłego centrum Torunia sprzyjały walory przyrodniczo-krajobrazowe, szlaki komunikacyjne prowadzące w stronę Przysieka i dalej do Bydgoszczy, które stały się osnową dla pierwszych zorganizowanych osi urbanistycznych, a także regulacja Wisły, która miała istotny wpływ na zagospodarowanie terenów nadwiślańskich, głównie Rybaków. Dość późno podjęty proces urbanistycznego uporządkowania terenu, położonego na zachód od ścisłego centrum miasta, wpisuje się w nurt podobnych działań w miastach fortecznych, rozwijających się na skutek złagodzenia przepisów prawno-budowlanych specyficznych dla twierdz. Obszar wpisany do rejestru zabytków obejmuje tereny kształtowane i zabudowywane w kolejnych okresach historycznych rozwoju Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków. Na jego terenie znajduje się również zabudowa współczesna, wprowadzona w ukształtowaną wcześniej siatkę ulic i bloki zabudowy.

Źródłami potwierdzającymi planowe kształtowanie siatki ulic i zabudowy są m. in. wymienione wyżej archiwalne materiały kartograficzne.

Tradycja zagospodarowania terenu na zachód od miejskich murów obronnych sięga średniowiecza. W obrębie Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków stwierdzono występowanie kilkunastu stanowisk archeologicznych, odkrytych metodami powierzchniowymi i wykopaliskowymi. Zachowały

się przekazy na temat zagospodarowania w tym czasie terenów podmiejskich: Przedmieścia Starotoruńskiego, położonego na zachód od noszącej tę nazwę bramy wylotowej z miasta, usytuowania na terenie Gór Piekarskich (okolice osiedla ZUPU między ul. Mickiewicza i ul. Krasińskiego) glinianych pieców do wypieku chleba dla mieszkańców Torunia, a także lokalizacji na terenie Rybaków (u zbiegu ob. ulic Chopina i ul. Bydgoskiej) pierwszej cegielni, wokół której uformowała się osada strycharzy, kamieniarzy i garncarzy. W XV w. założono kolejną cegielnię – na terenie późniejszego Parku Miejskiego (ul. Przybyszewskiego), która funkcjonowała do końca XIX w.

W okresie nowożytnym na opisywanym terenie zamożni patrycjusze toruńscy zakładali letnie rezydencje w otoczeniu ogrodowym, a wydrome tereny zalesiano w celu stabilizacji piaszczystego podłoża. Na Rybakach (na terenie ob. Ogrodu Zoobotanicznego), w miejscu dawnej cegielni, założono folwark z rezydencją mieszkalną, który w XVIII w. (do 1724 r.) dzierżawił burmistrz Jan Gotfryd Rösner.

Rozwój przedmieść toruńskich, w tym późniejszego Bydgoskiego i Rybaków, hamowały działania militarne na przestrzeni dziejów, powodujące wielokrotnie ich niszczenie – ostatni raz w 1813 r. Przetrwały jednak dawne szlaki w kierunku Przysieka i Górka. Ich przebieg pokazuje mapa z 1793 r., na której drogi wylotowe z miasta, a także aleje między folwarkami miejskimi na osi wschód-zachód, pokrywają się z istniejącymi do dnia dzisiejszego ulicami (Kraszewskiego, Słowackiego, Krasińskiego, Mickiewicza, Bydgoską i Rybaki).

Po przejściu Torunia przez Prusy na mocy traktatu wiedeńskiego z 1815 r. przystąpiono do prac fortyfikacyjnych, mających przekształcić miasto w twierdzę nadgraniczną. Zastosowanie pruskich przepisów budowlanych dla twierdz z 1814 r. wpłynęło na formowanie się interesujących nas przedmieść. Wspomniane przepisy o rejonach fortecznych zakazywały wznoszenia trwałej zabudowy w I rejonie fortecznym, czyli w odległości 800 kroków od zewnętrznej krawędzi wałów fortecznych (usytuowanych w rejonie ob. Pl. Rapackiego i Al. Jana Pawła II), a także częściowo w II rejonie, który zamykał się w odległości 1300 kroków. W obrębie pasa fortecznego, na terenach nieobjętych działaniami modernizacyjnymi, pozwalano jedynie na zakładanie ogrodów. W obliczu tak rygorystycznie egzekwowanego prawa odnajdywano rozwiązanie w znacznym oddaleniu domów od granic rejonów fortecznych.

Teren przedmieścia Rybaki (dawne Małe Rybaki) prawie w całości znajdował się w I rejonie fortecznym, jedynie jego zachodni skrawek wszedł w skład formowanego od 1828 r. Bydgoskiego Przedmieścia. Z 1820 r. pochodzi plan terenu, zawierającego się pomiędzy dzisiejszą ul. Rybaki od nr 13 do 21, w którym przewidziano wybudowanie w tym miejscu sześciu parterowych domów. Z tego czasu zachowały się do dziś podziały parcelacyjne i część zabudowy, znacznie przekształcona w latach późniejszych. Dopuszczenie ze strony władz budowania domów w pierwszym rejonie fortecznym wynikało z lekkiej konstrukcji drewnianej lub szkieletowej, z wypełnieniem szachulcowym lub ceglanym.

Pomimo wspomnianych wyżej ograniczeń budowlanych następowało stopniowe kształtowanie się układu urbanistycznego obu przedmieść.

W 1817 r. wąską ścieżkę na linii dzisiejszej ul. Bydgoskiej zaczęto modernizować i nadawać jej kształt regularnej ulicy. Jej budowa przeciągnęła się aż do 1828 r. W tym samym roku wydano pozwolenie na tworzenie przedmieść poza ścisłym pasem fortecznym – w przypadku Bydgoskiego Przedmieścia był to obszar, który zamykał się w liniach dzisiejszych ulic Matejki i Reja. Około poł. XIX w. północną stronę ul. Bydgoskiej aż do linii dzisiejszej ul. Mickiewicza poddano regularnej parcelacji, którą częściowo wykorzystano w projektach urbanistycznych z lat 80-tych XIX w.

Już od 1822 r. na terenach należących do Cegielni Miejskiej przystąpiono do tworzenia parku o charakterze krajobrazowym, zwanego Parkiem Cegielnia.

Z kolei na Rybakach, na terenie d. folwarku Rösnera, znajdował się ogród (ob. Zoobotaniczny), wzbogacony przez ówczesnego właściciela dr Johanna Gottlieba Schulza (po 1797 r.) o rzadkie gatunki roślin. Z czasem teren ten nabrał cech parku sentymentalno-krajobrazowego, a w 1827 r., zgodnie z zapisem testamentowym, został przekazany Królewskiemu Gimnazjum w Toruniu.

Zasadnicze ożywienie budowlane na terenie Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków nastąpiło w 2 połowie XIX w. i w znacznej mierze związane było z gruntowną modernizacją twierdzy, po nadaniu w 1872 r. Toruniowi rangi twierdzy I stopnia. Rozpoczęcie budowy pierścienia fortecznego w promieniu ok. 3,5-4 km od pierwotnego pasa umocnień wokół miasta, umożliwiło stopniowe uwalnianie terenów pod zabudowę w poszczególnych rejonach fortecznych.

W 1879 r. na terenie Rybaków zlokalizowano Port Zimowy, rozbudowany w l. 1883-84. Na czas jego budowy datuje się powstanie drogi dojazdowej do portu - ob. ul. Popiełuszki.

U progu lat 80-tych XIX w. teren na zachód od linii bastionowego pierścienia umocnień różnicował się na granicy fortecznych rejonów budowlanych. W I rejonie (do dzisiejszej ul. Matejki) dominowały niezagospodarowane tereny, wykorzystywane głównie do ćwiczeń polowych garnizonu. W II rejonie, na uwolnionych przez wojsko terenach, między ob. ulicami: Bydgoską, Konopnickiej, Mickiewicza i Matejki oraz w rejonie ob. osiedla Rybaki, zaczęły lokować się przedsiębiorstwa budowlane i tartaki parowe, wykorzystujące drewno pozyskane z wycinki znacznych obszarów leśnych pod budowę fortów. Obok warsztatów i składów powstawały budynki mieszkalne, wykonane w konstrukcji szkieletowej, z bogatym detalem snycerskim, który nadawał niepowtarzalny charakter zabudowie całego terenu. Przykłady takich budynków znajdują się m.in. wzdłuż ulicy Bydgoskiej. Dyspozycja wnętrza tych budynków wykazuje analogie do układów stosowanych w murowanych kamienicach czynszowych. W III rejonie, od mniej więcej ob. ul. Lindego do ob. ul. Reja, lokowano głównie domy murowane, a jedynie budynki gospodarcze nadal wykonywano w konstrukcji szkieletowej.

W latach 80-tych XIX w. istniały już domy o charakterze kamienic czynszowych, nieprzekraczających trzech użytkowych kondygnacji, utrzymane w różnej stylistyce historyzującej np.: w stylu klasycyzującym (Bydgoska 94 – 1884 r.; Klonowica 22 – 1875 r.; Klonowica 27 – 1876 r.; Kochanowskiego 5 – 1889 r.; Mickiewicza 73 – 1886 r.; Mickiewicza 101 – 1885 r.; Mickiewicza 106 – 1885 r.; Mickiewicza 110 – 1880 r.; Mickiewicza 113 – 1889 r.; Reja 24 – 1890 r.; Sienkiewicza 9 – 1887 r.; Sienkiewicza 17- 1889 r.); w stylu niemieckiego Rohbau (Bydgoska 68/70 – 1880 r.; Bydgoska 104 – 1883 r.); w stylu neorenesansu (Kochanowskiego 1 – 1885 r.; Kochanowskiego 12 - 1889 r., ul. Mickiewicza 94-96 - 1889 r.).

Od początku lat 80-tych XIX w., w lasku za ob. ul. Reja, realizowano budowę koszar ułanów i następnie przeprowadzono ulicę Ulanenstrasse (ob. Reja) - od ob. ul. Mickiewicza (ówcześnie tzw. „drugiej linii”, później Mellienstrasse) do ob. ul. Broniewskiego (tzw. „trzeciej linii”, później Kasernestrasse). Z dawnego czworobocznego kompleksu koszarowego zachowały się cztery budynki w konstrukcji szkieletowej z wypełnieniem ceglany przy ul. Mickiewicza 146-150 i ul. Szosa Bydgoska 26. Równocześnie z formowaniem zabudowy wojskowej i wytyczaniem wspomnianej wyżej nowej ulicy powstawała zabudowa w jej wschodniej pierzei. Z drugiej połowy lat 90-tych XIX w. pochodzą budynki przy ul. Reja 16, 22, 24, 28, 30, – o prostych formach, mówiących o pobocznej roli tejże ulicy.

Prostopadle do Ulanenstrasse poprowadzono Kasernestrasse (ob. ul. Broniewskiego) i rozpoczęto po jej północnej stronie budowę drugiego kompleksu koszarowego dla batalionu pionierów oraz lazaretu. Teren ten po wyburzeniu większości dawnej zabudowy i realizacji tzw. Osiedla Sztuk Pięknych został wyłączony z ochrony na podstawie niniejszej decyzji.

Jedną z najwcześniejszych wyznaczonych ulic na linii północ-południe była Schulstrasse (ob. ul. Sienkiewicza) – w l. 80-tych XIX w. W 1892 r. wydano zarządzenie dotyczące jej regulacji, na mocy którego szerokość ulicy określono na 6 m, a chodników na 2 m (wschodni) i 3 m (zachodni). Ulica swoją nazwę wzięła od pobudowanej tam miejskiej, koedukacyjnej szkoły powszechnej. Sam fakt potrzeby wybudowania nowego budynku szkolnego na Przedmieściu Bydgoskim wymownie świadczy o skali zagospodarowania tego terenu i o ilości mieszkańców (pierwsza szkoła otwarta została już w 1824 r.). Zwarta zabudowa pierzei ob. ul. Sienkiewicza formowała się od 1885 r. do końca lat 90-tych XIX w. Jej regularna zabudowa kończyła się na wysokości dzisiejszej ulicy Słowackiego, ze względu na usytuowanie zajezdni dla wozów komunikacji miejskiej i warsztatów. Na północny-wschód od ob. ul. Sienkiewicza usytuowane było wydmowe wzgórze (Hasenberge – Góry Zajęcze), planowo zalesiane przez miasto, a później częściowo kształtowane jako zieleni o charakterze parkowym.

W 1889 r. władze miejskie sporządziły pierwszy oficjalny plan zabudowy Bydgoskiego Przedmieścia, z wytyczeniem linii zabudowy i przedogródków oraz z określeniem ogólnych wysokości budynków. Obecne ulice Mickiewicza i Bydgoska (określane początkowo, jako I i II Linie) w naturalny sposób „wpięły się” w wąskie ścieżki wychodzące ze Starówki, tworząc długie linie komunikacyjne, ciągnące się od Starego Miasta aż do wylotu z miasta w okolicach rogatki miejskiej.

W 1891 r. rozpoczęto nadawanie nazw ulic na terenie Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków oraz uruchomiono pierwszą linię tramwajów konnych łączącą Przedmieście Bydgoskie i Rybaki z

Dworcem Toruń-Miasto. W 1898 r. przystąpiono do prac przy regulacji ostatniego odcinka Mickiewicza – łącząc ją z centrum miasta.

W latach 90-tych XIX w. rozwijała się zabudowa na wolnych działkach przy ul. Mickiewicza i ul. Bydgoskiej - od ul. Reja do mniej więcej linii ob. Ogrodu Zoobotanicznego). W przypadku ul. Mickiewicza dominującą formą zabudowy była kamienica czynszowa. Obok pochodzących z lat wcześniejszych parterowych domów i niskich kamienic czynszowych o przeważających cechach klasycyzujących, zaczęły powstawać nowe, do wysokości 4 kondygnacji, o formach: neorenesansowych (Mickiewicza 74 – 1896 r.; Mickiewicza 92; Mickiewicza 102 – 1890 r.; Mickiewicza 124 – 1898 r.; Mickiewicza 126 – 1896 r.; Mickiewicza 144 – 1889 r.) oraz klasycyzujących (Mickiewicza 95 – 1897 r.; Mickiewicza 98 - 1894 r.).

Pod koniec lat 90-tych XIX w. zabudowano wschodnią pierzeję Parkstrasse (ob. ul. Konopnickiej). Jej jednolity charakter zabudowy, uzyskany przez zespół wolnostojących lub bliźniaczych budynków o konstrukcji szkieletowej, z dominantami w postaci obiektów narożnych z wieżyczkami, był wynikiem konsekwentnie realizowanego planu spółki budowlanej Joseph Houtermans & Carl Walter.

W latach 90-tych XIX w. intensywne zagospodarowanie terenów i regularny układ pierzei kończyły się na linii ul. Matejki. Na wschód od niej, wzdłuż ul. Mickiewicza, rozciągały się tereny miejskie - Lagerplätze i Turnplatz z salą gimnastyczną Królewskiego Gimnazjum oraz duże działki pojedynczych właścicieli, w większości niezabudowane, czasami pełniące rolę składów budowlanych. Na terenie położonym po południowej stronie zachodniego odcinka ob. ul. Rybaki w 1895 r. powstała oczyszczalnia ścieków (teren ob. Toruńskich Wodociągów). Z dawnej zabudowy zachowały się tam: budynek szkieletowy z 1895 r. oraz pochodzący z 1903 r. zespół dwóch budynków – mieszkalnego i dawnych warsztatów.

Stopniowe łagodzenie ograniczeń budowlanych w rejonach fortecznych od początku XX w. aż do ich całkowitego zniesienia w 1909 r. spowodowało, że teren Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków otwierał realne szanse na rozwój miasta i stał się cennym obszarem dla firm budowlanych. Drugorzędne, małowartościowe pod względem estetyczno-artystycznym obiekty - zwłaszcza o przeznaczeniu gospodarczym wyburzono, by na ich miejscu zrealizować przemyślany plan rozbudowy przestrzennej. W tym okresie wschodnia część Bydgoskiego Przedmieścia była sukcesywnie zapewniana nową zabudową czynszową.

Powstające po 1900 r. kamienice wykazują cechy architektury wielkomiejskiej. Budynki osiągają wysokość 4 kondygnacji z użytkowym poddaszem, są kilkuosiowe, wyposażone w ryzality, wykusze lub balkony, ozdobione bogatym detalem architektonicznym – np. budynki przy ul. Mickiewicza od 52 do 62 – 1904 r.; Mickiewicza 61 – 1906 r.; Mickiewicza 63 – 1900 r.; Mickiewicza 79 – 1909 r.; Mickiewicza 80/róg Klonowica – 1911 r.; Mickiewicza 84 – 1912 r.; Mickiewicza 89 – 1906 r.; Mickiewicza 93 – 1907 r.; Mickiewicza 109 – 1911 r.; Mickiewicza 112 – 1911 r.; Mickiewicza 116 – 1907 r.; Mickiewicza 118 – 1902 r.; Mickiewicza 132 – 1906 r., a także ul. Moniuszki – na odcinku między Mickiewicza i Słowackiego

Na niezabudowanym, północnym odcinku ob. ul. Sienkiewicza (z wyjątkiem budynku przytułku dla starców i kalek (Siechenhaus-Wilhelm Augusta-Stiftung z 1886 r.) wzniesiono po wschodniej stronie tej ulicy 4 budynki szkolne: preparandę katolicką (1904 r.), preparandę ewangelicką (1905 r.) oraz gmachy seminariów nauczycielskich - katolickiego (l. 1905-1909) i ewangelickiego (l. 1907-1910). Tereny w otoczeniu w/w budynków szkolnych oraz przyległych do nich placów sportowych zagospodarowane zostały w formie ogrodów. Kontynuacją zabudowy wojskowej na Przedmieściu Bydgoskim było powstanie między 1911 a 1916 r. tzw. Koszar Wrangla rozmieszczonych po zachodniej stronie ob. ul. Sienkiewicza, naprzeciwko katolickiego seminarium nauczycielskiego. Zachowane do dziś murowane budynki koszarowe wzniesione zostały w uproszczonych formach, zbliżonych do neobaroku, z charakterystycznymi wysokimi dachami mansardowymi, dekorowanymi oknami w typie wolich oczek.

Przed wybuchem I wojny światowej zagospodarowano południową pierzeję Waldstrasse (ob. ul. Słowackiego), na odcinku między ul. Sienkiewicza a Konopnickiej. W 1907 r. wzniesiono na tej ulicy szpital obywatelski.

Zrealizowane w 1911 r. przebicie ul. Różanej (tzw. Łuk Cezara) miało na celu ułatwienie połączenia Bydgoskiego Przedmieścia z centrum miasta. W latach 1911-16 uregulowano bieg wschodnich odcinków obecnych ulic: Rybaki, Popiełuszki i Bydgoskiej.

Rozwojowi budownictwa na terenie Bydgoskiego Przedmieścia towarzyszyło przekształcanie zieleni kęp nadwiślańskich w regularne założenie parkowe. Jak już wspomniano, proces ten rozpoczął się w 1822 r. i był kontynuowany w 2 poł. XIX w., by ostatecznie w 1886 r. połączyć dwie struktury: Lasek Cegielnia (Ziegelei Wäldchen) z Parkiem przy Cegielni (Ziegeleipark) w jeden układ krajobrazowego parku w stylu angielskim.

Jednym z czynników, wpływających na kształtowanie zabudowy Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków, było pruskie prawo budowlane. Podstawowym ustaleniem odnoszącym się do zagospodarowania działki było zachowanie ustalonych przez policję budowlaną proporcji zabudowy względem całego obszaru działki budowlanej, a także sytuowanie budynków z zachowaniem linii budowlanej i stawianie sąsiednich budynków w określonej stylistyce oraz podobnych gabarytach w celu uzyskania spójnego wyglądu całej pierzei. Dla Bydgoskiego Przedmieścia ustalono zagospodarowanie, co najwyżej połowy działki (lub 2/3 działki narożnej). Nowy budynek mieszkalny musiał być oddalony od granicy sąsiada na minimalną odległość 4 m, a budynki gospodarcze (w tym stajnie) na odległość 10 m po uprzednim postawieniu muru granicznego. Jako najwyższą, dopuszczalną wysokość ustanowiono 11 m, a dla oficyn 8 m, przy zastrzeżeniu, że nie będą one wyższe niż główna część frontowa domu. Jednym z bardziej szczegółowych ustaleń było zarządzenie, dotyczące urządzenia w przyziemiu domu kawiarni lub restauracji – co w przypadku Bydgoskiego Przedmieścia stawało się istotnym rozstrzygnięciem zaplecza gastronomicznego dla licznie przybywających letników do Parku Cegielnia. Takie pozwolenie wydawano tylko wówczas, gdy szerokość ulicy wynosiła nie mniej niż 16 m, gdyż – wg policji budowlanej – dopiero takie szerokości nie powodowały zatamowania ruchu ulicznego.

W związku z rozwojem przedmieść, od 1907 r. władze Torunia dążyły do stworzenia spójnego planu urbanistycznego. Opracowanie mapy wraz z pisemnym wyjaśnieniem charakteru zabudowy poszczególnych stref budowlanych powierzono berlińskiemu profesorowi architektury, Bruno Möhringowi. W 1912 r. przekazał on gotowy plan zagospodarowania miasta wraz z opisem, na podstawie którego w 1916 r. wydano broszurę, zatytułowaną „Baupolizei-Verordnung für den Stadtkreis Thorn”. Teren Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków objęły 4 strefy budowlane. Do drugiej strefy – gdzie znaleźć się miała zabudowa w typie kamienic czynszowych do wysokości 4 pięter – zakwalifikowano teren wzdłuż głównych ulic (według nazw obecnych): Bydgoskiej (między ul. Konopnickiej a ul. Reja), Mickiewicza (od ul. Matejki w kierunku zachodnim), Broniewskiego (między ul. Sienkiewicza a ul. Reja), Klonowica, Konopnickiej, Sienkiewicza (na odcinku od ul. Bydgoskiej do ul. Broniewskiego), Danielewskiego, część Kochanowskiego i Reja - we wschodniej pierzei, a także zachodnią część ul. Rybaki. W trzeciej strefie - gdzie przewidywano kilkukondygnacyjne zabudowania zwarte - znalazł się teren zamknięty ob. ulicami: Kraszewskiego (d. tzw. IV Linie), Al. 500-lecia (d. Roter Weg), wschodnim odcinkiem ob. ul. Bydgoskiej, ob. ul. Moniuszki (Baumschulenweg) i północnym odcinkiem ob. ul. Matejki (Heppnerstrasse). Pozostałą część obu przedmieść obejmowały: strefa piąta – z planowaną zabudową wolnostojącą, w tym willową, m. in. teren między ob. ul. Moniuszki a ob. ul. Konopnickiej, północy odcinek ob. ul. Sienkiewicza oraz wolny teren wewnątrz istniejących bloków zabudowy oraz strefa szósta – z zabudową piętrową, m. in. teren części Rybaków oraz tereny zalewowe nad Wisłą, rejon Parku Miejskiego i ob. Ogrodu Zoobotanicznego. Teren ten w sposób szczególny otoczono ochroną przed powstawaniem i rozprzestrzenianiem się obiektów przemysłowych i fabrycznych.

W końcu pruskiego okresu w dziejach Torunia Bydgoskie Przedmieście i Rybaki uzyskały zachowany do dziś układ urbanistyczny. W wyniku opisanego wyżej procesu kształtowania się siatki ulic i zabudowy, którego dopełnieniem był plan z 1889 r., Bydgoskie Przedmieście uzyskało wydłużony na osi wschód-zachód i podzielony na regularne bloki układ urbanistyczny. Główną osią układu była i jest do dzisiaj ulica Mickiewicza. Zabudowę układu tworzyły, zachowane w większości do dziś, budynki mieszkalne o zróżnicowanym charakterze: kilkukondygnacyjne kamienice czynszowe z przedogródkami oraz wille w otoczeniu ogrodowym. Oprócz dominującej zabudowy mieszkaniowej, na obszarze obu przedmieść znajdowały się - opisane częściowo wyżej i w większości zachowane do dzisiaj - budynki koszarowe, szkolne i opiekuńcze oraz o charakterze przemysłowym (elektrownia wraz

z zajezdnią tramwajową i przepompownią). Dopelnieniem układu były, zachowane do dziś, duże założenia zieleni: Park Miejski, dawny Ogród Botaniczny oraz laski miejskie, niektóre o charakterze komponowanym – np. na obszarze tzw. Gór Zajęczych (patrz wspomniany wyżej plan Torunia z 1903 r. z publikacji R. Źbricka). Zalesiony teren wzgórza tzw. Gór Zajęczych, obecnie rozdzielony, jest nadal czytelny w skarpie przy ul. Bema i lasku z torem saneczkowym przy ul. Fałata.

Po roku 1920 miasto znalazło się w nowej rzeczywistości politycznej. Toruń został podniesiony do rangi stolicy jednego z kluczowych województw II RP.

Jedną z pierwszych decyzji władz polskich, mającą na celu uzdrowienie niespójnej przestrzeni miasta, było pozbycie się opasujących śródmieście pruskich fortyfikacji i zespolenie organizmu miejskiego z przedmieściami w sprawnie funkcjonującą całość. Ten złożony proces rozpoczęto od wyburzania okalających śródmieście fortyfikacji i niwelacji wałów oraz fos, a także budowy ulic integrujących przedmieścia z centrum. W 1924 r. powstała, projektowana jeszcze w czasach pruskich, ul. Chopina o długości 500 m, z dwoma jezdniami rozdzielonymi pasem zieleni, na którym w 1928 r. położono tor tramwajowy. Jednocześnie, w miejsce wcześniejszej alei wiązowej, wprowadzono - zachowane do dziś - nowe nasadzenia głogów i jarzębów w układzie alejowym oraz kompozycje roślin liściastych i iglastych na skwerze sąsiadującym z ul. Chopina. Dzięki urbanistce Ignacemu Tłoczkowi, ze względu na unikalne walory historyczne i krajobrazowe, zachowano na styku z Bydgoskim Przedmieściem ślady po ziemnych fortyfikacjach z XVII w., a do kompozycji zieleni włączono cały pas między obecnymi: Al. 500-lecia, ul. Tujakowskiego a Al. Jana Pawła II.

W wyniku akcji budowy gmachów publicznych, do połowy lat 30-tych XX w. wzniesiono w Toruniu dziewięć gmachów reprezentacyjnych - państwowych i innych użyteczności publicznej, z czego pięć znalazło się na Bydgoskim Przedmieściu. Wśród nich wymienić należy: Miejską Halę Wystawową z 1928 r., z rozległym geometrycznym ogrodem (niezachowanym), Dyrekcję Lasów Państwowych z 1930 r. i Dom Społeczny z l. 1935-1936. Niewątpliwie obiektem, którego lokalizacja na Bydgoskim Przedmieściu nadawała prestiż dzielnicy, było Muzeum Ziemi Pomorskiej, zaprojektowane w 1936 r. i ukończone w stanie surowym w 1938 r., będące jednym z czterech wzniesionych w przedwojennej Polsce gmachów muzealnych. Ponadto na terenie Bydgoskiego Przedmieścia ulokowano, w istniejących wcześniej obiektach, rezydencję Wojewody Pomorskiego (ul. Fredry 6-8), siedziby dwóch konsulatów: niemieckiego (ul. Bydgoska 34/36) i belgijskiego (ul. Mickiewicza 20), wszystkie wyróżniające się dzięki reprezentacyjnej zabudowie i ogrodom w ich otoczeniu.

Jednocześnie od połowy lat dwudziestych XX w. w dzielnicy powstają pierwsze po wojnie budynki mieszkalne. Atrakcyjność Bydgoskiego Przedmieścia, polegająca na bliskości historycznego centrum, łatwo dostępnych, uzbrojonych terenach i prestiżu dzielnicy, dostrzegły różne grupy zawodowe, reprezentujące wyższe warstwy społeczne. Kapitał lokowały tu zarówno osoby prywatne, jak i duże firmy (np. Towarzystwo Ubezpieczeniowe Vesta, ZUPU), zachęczone do budowy mieszkań pod wynajem ulgami podatkowymi, klarowną polityką miasta w zakresie sprzedaży lub bezpłatnego przyznawania gruntów. Taki stan rzeczy powodował, że wśród innych dzielnic, to właśnie Bydgoskie Przedmieście najsilniej przyciągało kapitał, także spoza Torunia. Nowe budynki lokowano głównie na wolnych terenach, których zabudowę przerwała II wojna światowa.

Analiza zabudowy mieszkaniowej z okresu dwudziestolecia międzywojennego w Toruniu prowadzi do wniosku, że stosowano wówczas cztery zasadnicze jej typy. Pierwszy z nich stanowiły wille w otoczeniu ogrodowym, wznoszone głównie od połowy lat dwudziestych, których znaczne skupienie występuje na Bydgoskim Przedmieściu, wzdłuż całej północnej pierzei ul. Słowackiego na odcinku od ul. Matejki do ul. Lindego oraz we wschodniej części Przedmieścia, np. wzniesione w 1925 r. wille przy ul. Bydgoskiej 1/3 i 5 oraz ul. Moniuszki 10. Drugi typ to wielorodzinne, wolnostojące domy bliźniacze, licznie reprezentowane w omawianej dzielnicy, w szczególności na osiedlu przy ul. Fałata. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje dom przy ul. Kasprowicza 14/16, zaprojektowany przez wybitnych warszawskich architektów, B. Lacherta i J. Szanajcę. Trzeci typ to wielopiętrowe bloki mieszkalne, wolnostojące lub grupowane w zespoły mieszkaniowe. Ich cechą charakterystyczną jest usytuowanie na działkach na osi północ – południe, co było wyrazem recepcji nurtów związanych ze szkołą Bauhausu. Przykłady stanowią tu m. in.: osiedle Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych przy ul. Mickiewicza, budynek mieszkalny Towarzystwa Ubezpieczeń „Vesta” z 1934 r. przy ul. Mickiewicza 7 i blok mieszkalny przy ul. Mickiewicza 34/36 z l. 1934-1935, zaprojektowany przez B. Lacherta i J. Szanajcę. Czwarty typ reprezentują wielkomiejskie, wielopiętrowe kamienice,

stawiane w liniach regulacyjnych ulic, tworzące zwarte pierzeje uliczne np. w rejonie ulic: B. Prusa, Wita Stwosza, Moniuszki i Szymanowskiego lub plombowe uzupełnienia istniejącej zabudowy. Najciekawsze przykłady stanowią tu m. in. kamienice przy ul. Moniuszki 5 i 7, wzniesione w latach 1936 – 1938 oraz Słowackiego 36, 38/40 z lat 1936-1938.

Jak wynika z powyższego, na Bydgoskim Przedmieściu znajduje się największy w Toruniu, spójnie ukształtowany i dobrze zachowany zespół budowlany z dwudziestolecia międzywojennego, reprezentujący ówczesne nurty urbanistyczne i architektoniczne. W większości obiektów zachowały się oryginalne detale wystroju fasad, wśród których na szczególną uwagę zasługują m.in. portale kamienic, szlachetne wyprawy tynkarskie, stolarki drzwiowe i okienne.

Wybuch II wojny światowej zahamował ruch budowlany na terenie obu przedmieść, w tym realizację przygotowanego przez I. Tłoczka w 1935 r. planu zabudowy Torunia.

Od lat 50-60-tych XX w. rozpoczęto budowę nowych obiektów na wolnych terenach w blokach zabudowy, wytyczonych jeszcze przed 1914 r. W początkowym okresie były to pojedyncze budynki, a z większych realizacji - zespół domów w zachodniej części ul. Krasińskiego. Z innych większych przedsięwzięć budowlanych na terenie objętym wpisem do rejestru zabytków należy wymienić zespół osiedla Rybaki z lat 90-tych XX w. oraz początku XXI w.

Jak już wspomniano wyżej, na obszarze przedmiotowego układu urbanistycznego zlokalizowana jest zabudowa historyczna do 1945 r. oraz współczesna, realizowana po 1945 r. W świetle przywołanej wyżej definicji układu urbanistycznego (art. 3 pkt 12 u.o.z.o.z) jest to pewien obszar w ogólności, zamknięty w określonych granicach, który posiada wartość historyczną jako całość. Wśród tworzących go elementów mogą się znaleźć zarówno zabytki, jak i obiekty współczesne.

Dokonując oceny wpływu współczesnej zabudowy na stan zachowania historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków należy stwierdzić, że jej wprowadzenie nie spowodowało przekształcenia tego obszaru w stopniu wskazującym na utratę wartości historycznych i artystycznych przedmiotowego układu. Większość nowej zabudowy nie wpłynęła na zmianę historycznego układu urbanistycznego i wpisuje się w siatkę ulic oraz bloków zabudowy, ukształtowanych zasadniczo do 1914 r. W większości wypadków nowej zabudowie towarzyszy zielen, w tym nawiązująca do przedogródków, charakterystycznych dla wcześniejszej zabudowy omawianych przedmieść i zachowanych w znacznym stopniu do chwili obecnej. Część nowej zabudowy realizowana była wg zasady twórczej kontynuacji. Przykładem takiej współczesnej realizacji, wpisującej się w istniejący kontekst urbanistyczny omawianego obszaru, jest tzw. zabudowa plombowa w istniejących wcześniej pierzejach np. przy ul. Mickiewicza, Bydgoskiej i ul. Krasińskiego na odcinku między ul. Kochanowskiego i ul. Reja. Zabudowa z lat 60-tych i 70-tych XX w. przy ul. Krasińskiego, na odcinku między ul. Kochanowskiego i Sienkiewicza, ze względu na usytuowanie wśród zaprojektowanej równocześnie z jej budową zieleni, jak również gabaryty budynków wpisuje się w charakter „dzielniczy” i nawiązuje do rozwiązań z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Należy dodać, na co zwrócono uwagę w opinii dr hab. inż. arch. Jana Salma, prof. PŁ, że na terenie Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków zachowała się prawie kompletnie obudowa skrzyżowań ulicznych z wartościowymi przykładami zabudowy narożnikowej (s. 6 opinii). Dotyczy to także bloków zabudowy, w które wprowadzono zabudowę współczesną, wkomponowaną w istniejące starsze narożniki zamykające, np. na wspomnianych wyżej odcinkach ul. Krasińskiego. Z kolei budynki tzw. osiedla Rybaki na południe od ul. Bydgoskiej zaprojektowano z nawiązaniem do wcześniejszej, szkieletowej zabudowy tej ulicy, poprzez zastosowanie drewnianych balkonów i imitacji konstrukcji szkieletowej na elewacjach. Część powojennych budynków zrealizowano w wolnych od zabudowy blokach, zgodnie z wcześniejszą koncepcją międzywojenną np. przy ul. Reymonta (patrz plan zabudowy I. Tłoczka z 1935 r.).

W swojej opinii dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK, odnosząc się do granic obszaru proponowanego do wpisu, stwierdził, że „obejmuje [on - przyp. własny] w pełni uzasadnione, z konserwatorskiego punktu widzenia, tereny o wyrazie urbanistyczno-przestrzennym i krajobrazowym i zabudowie o zdecydowanie zachowanym, stylowym przesłaniu (...). Występujące tu obiekty współczesne są w zdecydowanej większości zharmonizowane z historycznym kontekstem miejsca (...)”(s. 9 opinii).

Przy wyznaczaniu granic terenu wpisywanego do rejestru zabytków kierowano się zachowaniem spójności wyznaczonego terenu oraz zasadą ich możliwie jednoznacznego zdefiniowania, stąd poprowadzenie zdecydowanej większości granic zgodnie z granicami działek

ewidencyjnych. W wyjątkowych wypadkach konieczne było jednak prowadzenie granic liniami ciągłymi, przecinającymi działki, np. przez ulice. Opis granic uwarunkowany jest istniejącym w mieście rozgraniczeniem geodezyjnym terenu np. pasów ulicznych. Jak już wspomniano wyżej podstawą do wykonania zamieszczonej w decyzji mapy poglądowej z granicami ochrony obszaru była wydana przez Urząd Miasta Torunia mapa numeryczna w skali 1:2000 z wniesionymi granicami i numerami działek ewidencyjnych, konturami budynków i ich numerami adresowymi, numerami punktów granicznych i zielenią wg stanu na dzień 05.04.2011 r. oraz pomocniczo kopie map numerycznych w skali 1:1000.

Wyznaczone w decyzji granice historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w większości pokrywają się z granicami ochrony konserwatorskiej oraz obszarami ochrony dóbr kultury współczesnej (zabytkowe zespoły zabudowy międzywojennej w rejonie ulic: Kasprowicza, Wyspiańskiego i Wyczółkowskiego oraz ulic: B. Prusa, Wita Stwosza, St. Moniuszki i K. Szymanowskiego, a także osiedle z lat 40-tych XX w. przy ulicach: Jaroczyńskiego i Żeromskiego) wyznaczonymi w ramach jednostki V-Bydgoskie Przedmieście w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia”, uchwalonym przez Radę Miasta Torunia 18.05.2006 r. Przy ocenie zasadności włączenia Portu Zimowego w granice wpisywanego do rejestru zabytków terenu układu urbanistycznego obu przedmieść, poza zgromadzonym wcześniej materiałem dowodowym, posłkowano się także wymienioną wyżej opinią dr inż. Waldemara Affelta z 15.12.2010 r. Oceniając wartość autentyczności autor opinii stwierdził, że cały zespół budowli hydrotechnicznych portu jest autentyczny z okresu jego rozbudowy w latach 80-tych XIX w. (s. 3 opinii) oraz „Przedmiotowy Port Zimowy w Toruniu można uznać za zabytek nieruchomy, stanowiący fragment krajobrazu kulturowego XIX-wiecznych dzielnic Torunia: Rybaków i Bydgoskiego Przedmieścia” (s. 9 opinii) i dalej „(...) umieszczenie Portu Zimowego w historycznym układzie urbanistycznym Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w sprawie wpisania do rejestru zabytków jest w pełni uzasadnione (...)” (s. 10 opinii).

Z granic ochrony przedmiotowego układu, ze względu na największe przekształcenia przestrzenne, wyłączono obszary: 1. po północnej stronie ul. Broniewskiego (teren tak zwanego Osiedla Sztuk Pięknych) ograniczony ulicami: Sienkiewicza, Fałata i Wyspiańskiego - z zachowaniem w granicach wpisu zabudowy we wschodniej pierzei ulicy Wyspiańskiego na tym odcinku oraz 2. po południowej stronie ul. Broniewskiego – część zdeintegrowanego terenu bloku zabudowy między ulicami: Kochanowskiego, Sienkiewicza, Słowackiego wraz z południową pierzeją tej ulicy, jak również, ze względu na planowane miejskie inwestycje drogowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 3. części ulic: Reja, Sienkiewicza, Fałata, całą ul. Broniewskiego i Pl. Hoffmana. Dodatkowo uwzględniono częściowo wnioski MSM w stosunku do nieruchomości położonych w bezpośrednim sąsiedztwie przekształconych obszarów w rejonie ul. Broniewskiego.

Zasadność opisanych wyżej wyłączeń w zakresie terenów przy ul. Broniewskiego potwierdzona została w przywołanych wyżej opiniach dr hab. inż. arch. Zbigniewa Myczkowskiego, prof. PK i dr hab. inż. arch. Jana Salma, prof. PŁ.

Granice terenu wyłączonego z wpisu zostały opisane w sentencji decyzji oraz uwidocznione na załączniku graficznym do decyzji.

W obrębie wpisywanego do rejestru zabytków obszaru znajdują się następujące obiekty, wpisane do rejestru zabytków indywidualnymi decyzjami (część z nich wraz z historycznymi działkami i elementami wyposażenia):

1. park miejski, decyzja z 20. 01. 1997 r., nr rejestru zabytków woj. kujawsko-pomorskiego (dalej nr rejestru) A/78;
2. willa fachwerkowa, ul. Bydgoska 34-36, decyzja z 01. 08. 1983 r., nr rejestru A/242;
3. willa fachwerkowa, ul. Bydgoska 40,; decyzja z 01. 08. 1983 r., nr rejestru A/243;
4. kamienica fachwerkowa, ul. Bydgoska 50-52, decyzja z 01. 08. 1983 r., nr rejestru A/241;
5. kamienica, ul. Bydgoska 82, decyzja z 01. 08. 1983 r., nr rejestru A/239;
6. kamienica, ul. Bydgoska 90, decyzja z 25.11.2004 r., nr rejestru A/267;
7. willa, ul. Chopina 20, decyzja z 27.06.1994 r.; nr rejestru A/109
8. kamienica, ul. Chopina 26 (d. Krasińskiego 17), decyzja z 18.02.1991 r.; nr rejestru zabytków A/539
9. willa, ul. Konopnickiej 14, decyzja z 27.07.2006 r., nr rejestru A/1102;

10. willa, ul. Konopnickiej 18, decyzja z 03.11.1993 r., nr rejestru A/128;
11. willa, ul. Krasińskiego 84, decyzja z 27. 08.1985 r., nr rejestru A/234;
12. kamienica, ul. Ks. Kujota 7, decyzja z 30.05.1988 r.; nr rejestru A/569
13. sala gimnastyczna Królewskiego Gimnazjum, ob. I LO, ul. Mickiewicza 15-17, decyzja z 05.06.2009 r., nr rejestru zabytków A/1531
14. willa. ul. Mickiewicza 20, decyzja z 25.05.1984 r.; nr rejestru A/948;
15. kamienica, ul. Mickiewicza 28, decyzja z 27.03.1991 r., nr rejestru A/169;
16. kamienica, ul. Mickiewicza 59, decyzja z 08.09.1992 r., nr rejestru A/153
17. kamienica, ul. Mickiewicza 86, decyzja z 18.02.2008 r. , nr rejestru A/1352;
18. kamienica, ul. Mickiewicza 144, decyzja z 27.08.1985 r., nr rejestru A/235;
19. kamienica, ul. Mickiewicza 61, decyzja z 11.02.2011 r., nr rejestru A/1581;
20. willa i ogrodzenie, ul. Moniuszki 10, decyzja z 13.01.2009 r., nr rejestru A/1403/1-2
21. dom drewniany, ul. Rybaki 13, decyzja z 07.06.1984 r.; nr rejestru A/439
22. kamienica, ul. Sienkiewicza 19-21, decyzja z 12.08.1993 r., nr rejestru zabytków A/135;
23. przytułek dla starców i kalek (Siechenhaus-Wilhelm Augusta-Stiftung), ul. Sienkiewicza 36, decyzja z 10.05.1988 r., nr rejestru A/274

Na terenie wyłączonym z ochrony usytuowane jest kasyno oficerskie dawnych koszar pionierów przy ul. Sienkiewicza 33 - decyzja z 05.06.2009 r., nr rejestru A/1532.

Poza wymienionymi wyżej obiektami, na terenie Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków znajdują się także inne zabytki nieruchome, które kwalifikują się do objęcia ich indywidualną ochroną przez wpis do rejestru zabytków.

Przedstawione wyżej ustalenia dają podstawę do przyjęcia, że historyczny układ urbanistyczny Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu odpowiada definicji zabytku zawartej w art. 3 pkt. 1 i pkt. 12 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami.

Odnosząc się do uwag zgłoszonych przez strony K-P WKZ stwierdza, co następuje.

W świetle przywołanej wyżej definicji układu urbanistycznego (art. 3 pkt 12 u.o.z.o.z) jest to pewien obszar w ogólności, zamknięty w określonych granicach, który posiada wartość historyczną jako całość. Wśród tworzących go elementów mogą się znaleźć zarówno zabytki, jak i obiekty współczesne. Należy zauważyć, że wpisanie do rejestru zabytków układu urbanistycznego ze względu na jego zabytkowe cechy, nie jest tożsame z uznaniem za zabytek każdej nieruchomości wchodzącej w jego skład. Jednocześnie, wpisanie do rejestru zabytków układu urbanistycznego nie wyklucza wpisania do rejestru zabytków poszczególnych budynków czy innych elementów tego układu na podstawie odrębnych decyzji.

W celu przybliżenia problematyki zasad ochrony na terenie zabytkowego układu urbanistycznego K-P WKZ zamieścił stosowną informację na ten temat w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania z 03.06.2009 r. oraz - przed zakończeniem postępowania - na stronie internetowej urzędu w dniu 01.04.2011 r. Wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego oznacza, że wszystkie zamierzenia dotyczące tego obszaru oraz jego elementów, w tym budynków, wymagać będą pozwolenia organu ochrony zabytków, wydanego w formie decyzji administracyjnej na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 11. Jednocześnie należy powiedzieć, że wpis do rejestru zabytków przedmiotowego układu nie wyklucza możliwości prowadzenia działań inwestycyjnych.

W odniesieniu do poruszonej w piśmie Gminy Miasta Toruń z 30.06.2009 r. i podtrzymanej w piśmie z 16.09.2010 r. kwestii sprecyzowania lub rezygnacji z budzących kontrowersje zapisów dotyczących wymienionych w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania elementów objętych ochroną, które zdaniem zgłaszających uwagi są zbyt ogólne i mogą być przedmiotem rozbieżnych interpretacji, należy stwierdzić, że sformułowanie szczegółowych wytycznych konserwatorskich odnośnie ochrony przedmiotowego układu powinno być przedmiotem oddzielnego postępowania. W celu skutecznej i praktycznej dla wszystkich zainteresowanych ochrony układu urbanistycznego należałoby sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków. Równocześnie odnosząc się do wspomnianych w piśmie Gminy Miasta Toruń enklaw nowej i nowoprojektowanej zabudowy na obszarze wpisu, K-P WKZ stoi na stanowisku, że w tych przypadkach uzgodnieniom powinny podlegać głównie: linie i gabaryty zabudowy oraz jej relacje przestrzenne. W tym miejscu należy zauważyć, że jak już wspomniano wyżej, granice historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w większości pokrywają się z granicami ochrony konserwatorskiej oraz obszarami ochrony dóbr kultury współczesnej wyznaczonymi w

ramach jednostki V-Bydgoskie Przedmieście w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia”. Zawarte w w/w Studium ustalenia nie stoją w sprzeczności z ochroną konserwatorską wpisywanego do rejestru przedmiotowego układu urbanistycznego.

W nawiązaniu do poruszonej w pismach Gminy Miasta Toruń sprawy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stwierdza się, że dla obszarów posiadających uchwalone mpzp obowiązywać będą ich ustalenia. Dotyczy to również prawomocnych decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy.

Mając na uwadze priorytetowe dla Gminy Miasta Toruń projekty realizowane przy udziale środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, K-P WKZ rozpatrując sprawę wpisu do rejestru zabytków przedmiotowego obszaru uwzględnił plany Gminy w zakresie inwestycji drogowych, w tym projektu „Rozwój sieci komunikacji tramwajowej w Toruniu w latach 2007-2013” związanego z rozbudową linii tramwajowych na Bydgoskim Przedmieściu, w tym linii do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, poprzez wyłączenie z wpisywanego obszaru ulic: Broniewskiego, Sienkiewicza, Fałata i Pl. Hofmanna. Jednocześnie po zapoznaniu się ze „Strategią Rozwoju Miasta Torunia do roku 2020” z 2010 r. oraz „Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Torunia na lata 2007 – 2015” z 2010 r. (uchwała RMT nr 829/2010), K-P WKZ zgadza się z zawartymi tam stwierdzeniami o potrzebie działań na rzecz rewitalizacji Bydgoskiego Przedmieścia.

Odnosząc się do uwag zawartych w piśmie MSM odnośnie wyłączenia z obszaru wpisywanego do rejestru zabytków nieruchomości stanowiących własność Spółdzielni należy zauważyć, że rozpatrzono te z nich, dla których przekazane zostały załączniki z ich lokalizacją. Uwzględniono wyłączenie z ochrony części z nich, a mianowicie działki o nr: 496, 288/1–288/3 (obręb 7) oraz 147/2 i 132/1 (obręb 6), ze względu na usytuowanie w bezpośrednim sąsiedztwie najsilniej zdezintegrowanych terenów w rejonie ul. Broniewskiego, wyłączonych z ochrony przedmiotowego układu na podstawie niniejszej decyzji, co zostało uwidocznione na załączniku graficznym stanowiącym integralną część decyzji. Pozostałe nieruchomości ze względu na usytuowanie w wytyczonych już w XIX w. i pocz. XX w. blokach zabudowy oraz sąsiedztwo starszej, zabytkowej zabudowy pozostawiono w granicach układu wpisanego do rejestru zabytków. W szczególności dotyczy to poprawnie zrealizowanej w układzie pierzejowym zabudowy przy ul. Krasińskiego (działki nr: 439 i 500 - obręb 7) oraz ul. Mickiewicza (działki nr 393 i 207/3, obręb 8). K-P WKZ nie uwzględnił wniosku o wyłączenie z granic obszaru chronionego niniejszą decyzją działek nr: 316/2, 319/2, 320/3 i 322 (obręb 8), zlokalizowanych na wolnym terenie w bloku zabudowy między ul.: Mickiewicza, Matejki, Krasińskiego i Konopnickiej. Realizowana na ich terenie budowa 3 budynków, nie odpowiada tradycjom zabudowy Bydgoskiego Przedmieścia ze względu na gabaryt i usytuowanie obiektów. Z uwagi jednak na zlokalizowanie budynków w bloku zabudowy wytyczonym już przed 1916 rokiem (patrz plan miasta Torunia wydany w 1916 r.- http://www.mapywig.org/m/City_plans/THORN_1916.jpg) oraz zamykającą go zabytkową zabudowę pierzei: z okresu międzywojennego – od wschodu, przy ul. Matejki oraz sprzed 1914 r. – od zachodu, przy ul. Konopnickiej oraz części zachodnich pierzei: od północy – przy ul. Mickiewicza i od południa – przy ul. Krasińskiego. Dodatkowo należy dodać, że znajdujące się w tym bloku zabudowy powojenne bloki: ul. Krasińskiego 30-32 oraz narożny ul. Matejki 37 i ul. Mickiewicza 29 swoim gabarytem i formą zewnętrzną nawiązują do sąsiadującej zabudowy z okresu międzywojennego przy ul. Matejki. Odnośnie zarzutu MSM naruszenia przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 3 pkt 1 i 2 oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b u.o.z.o.z, należy stwierdzić, że zarzut ten jest przedwczesny, gdyż zawiadamiając o zakończeniu postępowania dowodowego K-P WKZ nie rozstrzygnął sprawy, co ma miejsce dopiero w niniejszej decyzji. Uzasadnienie na temat wartości zabytkowych przedmiotowego układu zostało obszernie przedstawione wyżej. Chybiony jest również zarzut naruszenia prawa procesowego poprzez niezastosowanie art. 7 kpa z uwagi na nieuwzględnienie słusznego interesu obywateli, członków MSM, ponieważ przez objęcie ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków historycznego układu Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków, K-P WKZ uwzględnił interes społeczny i słuszny interes członków MSM.

Odnosząc się do uwag złożonych przez Państwa Elżbietę Lalke-Porczyk oraz Marka Porczyka K-P WKZ stwierdza, że w istocie, o czym wspomniano już wyżej, na terenie historycznego układu Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków występuje niejednolita, mieszana zabudowa z różnych okresów historycznych. Jak już wyjaśniano wyżej, w świetle ustawowej definicji układu urbanistycznego jest to pewien obszar w ogólności, zamknięty w określonych granicach, który posiada wartość historyczną

jako całość. Wśród tworzących go elementów mogą się znaleźć zarówno zabytki, jak i obiekty współczesne. Należy zauważyć, że uznanie za zabytek układu urbanistycznego nie jest tożsame z uznaniem za zabytek każdej nieruchomości wchodzącej w jego skład. K-P WKZ w toku postępowania dokonał analizy granic ochrony przedmiotowego obszaru w oparciu o przedstawiony wyżej materiał dowodowy, a swoje stanowisko odnośnie oceny wpływu współczesnych przekształceń na stan zachowania historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków omówił wyżej. W obu przypadkach posiłkował się wspomnianymi już opiniami specjalistów. Podkreślić należy, że na przedmiotowy układ urbanistyczny składa się zgodnie z art. 3 pkt 12 u.o.z.o.z. szereg elementów, m. in. konsekwentnie kształtowana od XIX w. siatka ulic, formy zaprojektowanej zieleni, w tym Park Miejski i tereny łasków miejskich, a nie tylko zabudowa, do której odnoszą się wnoszący uwagi. Przedmiotem wpisu nie są natomiast tereny zielone nad Wisłą i wody, o których mowa we wspomnianym wniosku. Wyjątkiem są tu: Port Zimowy, którego walory zabytkowe obszernie uzasadnił w wymienionej wyżej opinii dr inż. W. Affelt oraz Martwa Wisła, stanowiąca już przed II wojną światową malownicze, krajobrazowe dopełnienie południowej granicy Parku Miejskiego. Poruszony przez Wnioskodawców problem degradacji substancji zabytkowej przedmiotowego obszaru wskazuje tym dobitniej na konieczność jego ochrony i wypracowania jej zasad, z poszanowaniem zarówno zabytkowych cech tego terenu, jak i interesu jego mieszkańców. W kwestii wspomnianego przez wnioskodawców „programu konserwatorskiego, sporządzonego w Biurze MKZ w latach 90-tych XX w.” K-P WKZ stwierdza na podstawie uzyskanych informacji z Biura MKZ w Toruniu, że mapa pt. „Toruń – program konserwatorski”, której skopiowany fragment dołączony został do wniosku, nie miała charakteru oficjalnego dokumentu, a jedynie była materiałem pomocniczym w pracy MKZ – z różnym stopniem rozpoznania zasobów zabytkowych. Pominięto w niej część zabudowy mieszkaniowej z okresu międzywojennego, która w ostatnich latach jest przedmiotem żywego zainteresowania środowisk historyków architektury i urbanistyki oraz konserwatorów, czego najlepszym przykładem jest wpis do rejestru zabytków w 2007 r. historycznego układu urbanistycznego śródmieścia Gdyni, a także działania podejmowane przez władze tego miasta w celu wypracowania jak najlepszych instrumentów dla sprawowania opieki nad tym zabytkiem i jego komponentami, w tym zabudową.

Należy zauważyć, że wpis do rejestru zabytków nie narusza zagwarantowanego Konstytucją RP prawa dysponowania własnością prywatną. Własność może być ograniczona przez ustawy i zasady współżycia społecznego (art. 64 Konstytucji RP i art. 140 Kc). Jedną z tych ustaw jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jak już wyżej wyjaśniono, wpis do rejestru zabytków przedmiotowego obszaru nie oznacza zakazu prowadzenia jakiejkolwiek działalności inwestycyjnej, lecz konieczność uzyskania pozwolenia organu konserwatorskiego na jej prowadzenie.

Jak słusznie zauważył w swej opinii prof. PŁ J. Salm „W wielu, może nawet w przeważającej większości historycznych miast (nie tylko w Polsce), zwłaszcza, gdy przeżywają one koniunkturę, obserwowane różnego typu działania inwestycyjne, które z reguły wchodzi w kolizję z istniejącą, historyczną, często zabytkową strukturą przestrzenną i rozplanowaniem. O ile nie jest ona prawnie chroniona – ulega bezpardonowej likwidacji lub zniekształceniu. Dotyczy to zwłaszcza dzielnic dziewiętnastowiecznych, często z zabudową zdekapitalizowaną i społecznie niedocenianą. W konsekwencji prowadzi to do radykalnej i przypadkowej wymiany substancji i utraty integralności niegdyś spójnych obszarów – dezintegracji krajobrazu kulturowego.”(s. 4).

Brak ochrony historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków rodzi niebezpieczeństwo utraty wartości historycznych i artystycznych tego obszaru, co jest sprzeczne z dążeniami do jego ochrony przez m. in. mieszkańców tej dzielnicy. Przykładem tych dążeń są działania podejmowane głównie przez Stowarzyszenie Bydgoskie Przedmieście, z którymi można się zapoznać na stronie internetowej <http://bydgoskie.blox.pl> - w tym z wynikami debaty o przyszłości Bydgoskiego Przedmieścia “Wpis Bydgoskiego Przedmieścia do Rejestru Zabytków – szansa czy zagrożenie?”, która odbyła się 2 września 2009 r. na Wydziale Matematyki i Informatyki UMK w Toruniu z udziałem m. in. Prezydenta Miasta Torunia i K-P WKZ.

W ocenie K-P WKZ historyczny układ urbanistyczny Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków jest zabytkiem w rozumieniu przepisów u.o.z.o.z. i jako taki zasługuje na zachowanie i należyte utrzymanie, jako trwałe element historycznego rozwoju przestrzennego Torunia. Jak już wspomniano wyżej, oba przedmieścia są przykładem układu urbanistycznego charakterystycznego dla pruskich miast -twierdz, których rozwój ograniczony był przepisami dla rejonów fortecznych. Jego cechą jest kształtowanie rozplanowania siatki ulic oraz zabudowy od zewnątrz w kierunku centrum miasta,

którego ufortyfikowane przedpole przez długi okres uniemożliwiało naturalny rozwój przedmieść poza dawnymi murami obronnymi. Wspomniane ograniczenia budowlane, wynikające z przepisów o rejonach fortecznych, miały również zasadniczy wpływ na czytelną do dziś chronologię kształtowania zabudowy obu przedmieść. Zabudowa murowana z 2 poł. XIX w. obecna jest w obrębie dawnego III rejonu fortecznego, szkieletowa – II rejonu, a tereny objęte restrykcjami I rejonu, najpóźniej uwolnione pod zabudowę, posiadają budynki z okresu po 1900 r. Ze względu na powyższe, przedmiotowy układ posiada dużą wartość historyczną i naukową. Ze względu na zachowaną w wysokim stopniu autentyczność walorów przestrzennych: rozplanowania, powiązań z naturalną konfiguracją terenu, występowania na terenie układu komponowanych założeń zieleni oraz zabudowy, w wielu wypadkach o wysokiej wartości architektonicznej, historyczny układ urbanistyczny obu przedmieść posiada również dużą wartość artystyczną.

Walory Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków podkreśla się przy okazji każdej publikacji, dotyczącej Torunia. Wyszczególnia się przede wszystkim przemyślany i konsekwentny układ urbanistyczny, wielkomiejski charakter dzielnicy, harmonijne połączenie zabudowy willowej i czynszowej z otaczającą zielenią oraz z założeniem parkowym, przechodzącym w rozległe łąki nadwiślańskie. Zabudowa Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków stanowi fascynującą i różnorodną mozaikę stylów i form architektonicznych, będącą rodzajem „żywego muzeum architektury” wpisanego i jednocześnie tworzącego historyczny układ urbanistyczny obu przedmieść.

Zasadność wpisu do rejestru zabytków obu przedmieść potwierdzili także autorzy „Opinii w sprawie zasadności wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu w kontekście uwarunkowań ochrony krajobrazu kulturowego”. Dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK stwierdził, że „obszar Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu w pełni odpowiada ustawowej definicji historycznego układu urbanistycznego i jako taki zasługuje na nadanie mu form ochrony w postaci wpisu do rejestru zabytków” (s. 7 opinii z 02.12.2010 r. – Wnioski pkt 1). Dr hab. inż. arch. Jan Salm, prof. PŁ stwierdził, że „1. Bydgoskie Przedmieście wraz z Rybakami to największy i najlepiej zachowany zespół zabudowy dziewiętnastowiecznej na terenie Torunia. 2. Ukazuje znakomicie etapy rozwoju Torunia i jego przedmiejskiej, potem wielkomiejskiej architektury w XIX i 1 połowy. XX w. Ilustruje w niespotykanym nigdzie indziej zakresie rozwój budownictwa mieszkalnego, poprzez zawarcie w swym obszarze kompleksów XIX-wiecznych, międzywojennych i wojennych. 3. Dzielnica oparta jest na jednolitym, czytelnym planie stanowiącym reprezentatywny przykład i cenny zabytek europejskiej myśli urbanistycznej. Daje się w związku z tym precyzyjnie delimitować. (...) 8. Wobec wielkiej wartości kulturowych reprezentowanych przez zespół Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków uważam za całkowicie zasadne wpisanie go do rejestru zabytków.” (ss. 5 i 7 opinii z 04.12.2010 r.).

Jak już wyżej wykazano zgromadzony materiał dowodowy pozwala na przyjęcie, że historyczny układ przestrzenny Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu, gm. loco, z uwagi na zachowane wartości historyczne, artystyczne i naukowe odpowiada definicji legalnej zabytku zawartej w art. 3 pkt 1 i pkt 12 u.o.z.o.z., i zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b tej ustawy podlega ochronie i opiece bez względu na stan zachowania.

W związku z powyższym w oparciu o art. 3 pkt 1 i pkt 12, art. 6 ust 1 pkt 1 lit. b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami należało orzec jak w sentencji.

Niniejsza decyzja podlega doręczeniu przez publiczne obwieszczenie na zasadzie art. 94 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i art. 49 ustawy Kodeks postępowania administracyjnego.

Pouczenie

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za moim pośrednictwem w terminie 14 dni od daty jej doręczenia (art. 127 § 1 i § 2 oraz art. 129 § 1 i § 2 kpa) w drodze publicznego obwieszczenia (art. 94 u.o.z.o.z. i art. 49 Kpa). Doręczenie uważa się za dokonane po upływie 14 dni od dnia publicznego ogłoszenia niniejszej decyzji (art. 49 Kpa).

Uwaga: numer rejestru zabytków zostanie nadany po uprawomocnieniu się niniejszej decyzji

Załączniki:

1. *Mapa pogładowa terenu historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu z granicami obszaru wpisywanego do rejestru zabytków oraz wyłączonego z ochrony niniejszą decyzją, sporządzona na podstawie mapy numerycznej w skali 1:2000, wydanej przez Urząd Miasta Torunia 05 kwietnia 2011 r., stanowi integralną część decyzji*
2. *Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków – wyciąg z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*

Kujawsko - Pomorski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
mgr Sambor Gawiński

Otrzymują:

1. Gmina Miasta Toruń – reprezentowana przez Prezydenta Miasta Torunia, ul. Wały Gen. Sikorskiego 8, 87-100 Toruń - za zwrotnym potwierdzeniem odbioru
2. Właściciele nieruchomości i użytkownicy wieczysti gruntów na terenie objętym wpisem – w drodze obwieszczenia
3. WUOZ Toruń a/a

Do wiadomości – po uprawomocnieniu się decyzji:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Szwoleżerów 9, 00-464 Warszawa
2. Miejski Konserwator Zabytków, ul. Podmurna 2, 87-100 Toruń
3. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego, ul. Legionów 220, 87-100 Toruń
4. Urząd Miasta Torunia, Wydział Architektury i Budownictwa, ul. Grudziądzka 124/126, 87-100 Toruń
5. Miejska Pracownia Urbanistyczna, ul. Grudziądzka 124/126, 87-100 Toruń
6. Urząd Miasta Torunia, Wydział Geodezji i Kartografii, ul. Grudziądzka 124/126, 87-100 Toruń
7. Stowarzyszenie Bydgoskie Przedmieście w Toruniu – adres do korespondencji: ul. Danielewskiego 5/11, 87-100 Toruń
8. Stowarzyszenie Dziedzictwo Torunia, ul. Podmurna 4/6, 87-100 Toruń
9. Towarzystwo Miłośników Torunia, ul. Podmurna 93, 87-100 Toruń